

DIRECTOR

AUGUSTIN POPA

Redacția și administrația
BLAJ, JUD. TÂRNAVA MICĂ

INSERATE

și regulamentul de aplicare a tarifului comercial, categoria V.

Unirea

REDACTOR

DUMITRU NEDA

Foale înscrise în Registrul de
Publicații al Trib. Târnava-Mică
sub Nr. 2—1938.

ABONAMENTE

Pe un an . . . 1000 Lei
Pe 6 luni . . . 600 Lei
Pentru străinătate 2000 Lei

Foale bisericicească-politică — Apare în fiecare Sâmbătă

Hristos pe pământ...

N'am căpătat nici până azi Cerculă cu pasto-
ala de Crăciun a Preasf. Alex. Rusu dela Baiamare
Pricina n'o știm. Cele de mai la vale — fragment din
cea pastorală — le dăm după *Maramurășul*, (7. I 45),
a care am ajuns numai întâmplător, și abia acum:

„Hristos se naște, măriți-l!“. — *Hristos
e naște. Ce simple sunt aceste cuvinte, și ce
ogăție de întâmplări minunate cuprind ele
entru mintea oricărui creștin. Ele ne duc la
oaptea primului Crăciun, care n'a fost numai
amintire ca cele ce i-au urmat, ci o scumpă
neprețuită realitate. Realitatea, când pe-
tera sărăcăcioasă din Vitleemul Iudeei a
dzduit „înfașat și culcat în iesle“ (Lc. 2, 12)
e cel făgăduit de Dumnezeu protopărinților
sfinților patriarhi, pe cel prorocit de profeți
pe Messia, Mântuitorul lumii, Hristos.*

Hristos din ceruri, întâmpinați-l!“ —
umnezeirea lui Hristos — căci asta înseamnă
este „din certuri“ — a fost credința de
tdeauna a tuturor cari i-au primit evanghe-
și cari, botezându-se întru numele lui, s'au
„îmbrăcat întru Hristos“ în haina darului
înțitor, ce li-s'a dat pentru împlinirea po-
incilor lui mântuitoare. Aceasta-i și credința
nastră, a tuturor cari veghiem în jurul sfin-
lor lui altare, ca și a celor ce mulțumim
stăzi lui Dumnezeu că ni le-a ferit de urgia
istuitoare a războiului și ni le-a păstrat
entru a putea continua să aducem pe ele
de zi, și până la capăt de veacuri, jertfa
eprihănită a Mielului nevinovat, care s'a dat
continuă a se da mereu pentru viața și
acea lumii.

„Hristos pe pământ, înălțați-vă!“ — *Cu-
daștem, căci le-am mai auzit, cu toții, cuvîn-
le din cartea către Galateni a sf. Pavel, care
ce, că „dacă a venit plinirea vremii, a tri-
is Dumnezeu pe fiul său cel născut din
mee... ca pe cei de sub lege să i răscum-
re, ca să primim moștenirea fiască“ (4,
-5), și în această răscumpărare se rezumă
înțelesul cuvintelor „Hristos pe pământ“
în cântarea bisericii.*

Biserica vestește ieri ca și azi, și astăzi
mâne și ca totdeauna, legea Domnului în-
eagă și neștirbită, așa cum se găsește în
rțile sfinte și cum a primit-o dela părinți-

„Mărire întru cele de sus lui Dumnezeu
pe pământ pace, între oamenii de bună-
vire“. — Dând lui Dumnezeu mărirea ce i-se
vine, creștinul adevărat, care împlinește voia
omnului, nu va face niciodată nimica ce
ate să strice pacea dintre oameni de bună-
vire. Legea îi spune doar că toți oamenii îi
nt deopotrivă de aproapele, și că pe dea-
papele trebuie să-l iubească ca însuși pe sine.
dacă este așa, creștinul n'are trebuință să
legat, pentru a putea fi socotit învoit și
acord cu toți cari se gândesc la fel prin
di o altă legătură, care ar putea să-i ceară
lucruri cari nu se potrivesc cu programul
creștinesc.

Eu ți-s frate, tu-mi ești frate

— Sau ceeace ar fi bun și frumos la noi: Unirea Bisericilor Românești —
de DUMITRU NEDA

Samavolnicia, orice înfățișare ar lua, tot
străină este firii românești nestricate. Ro-
mânul se bucură când împărtășește și altci-
neva gândurile sale. Dar silă nu face nimă-
nui nici chiar când crede că altul calcă ală-
turi de ce i-ar fi mai bine. Chiamă la calea
cea bună pe cel apucat — după a lui soco-
teală — pe cale greșită. Il doare inima, mai
al-s când se întâmplă ca acesta să fie fra-
tele său. Dar pentru aceea, dacă se întâmplă
să se fi ostenit în zadar, nici nu-l bârfește,
nici nu-l ciomăgește pe cel rătăcit. Și nici nu
încetează a-l avea drag, și a se ruga Părin-
telui ceresc, care trimite mila soarelui și a
ploii și peste buni și peste răi, să se milos-
tivească și de cel ce bate drumul pierzanței.

1. Noi uniții, în ce privește crezul reli-
gios, ne avem convingerea noastră nestră-
mutată că numai „Unirea este dela Dumne-
zeu“, cum lămuria vlădicul *Grigore Maior* pe
călugării dela Prislopul din Țara Haț-gului,
cari se clătină în credință. Nu o cerbicoșie
mucăricească ne face să mărturisim sus și
tare convingerea aceasta, ci adâncirea unui
adevăr bine încheșat și limpede în toate în-
chieturile sale teologice, întărit fiind și de
fapte grăitoare, ce s'au petrecut în răstimpul
celor două veacuri și jumătate de istorie a
Bisericii Române Unite. Nu așteptăm ca frații
neuniți să vadă totul, rumaidecât, întru toate
la fel cu noi. Dar nici ei să nu aștepte săi
primim drept cuvânt de Scriptură tot ce vreau
să ne vâre dâșii în cap. Au ei judecată?
Avem și noi. Li-e drag lor de Neamul Ro-
mânesc? Ni-e drag și nouă. Vreau ei să vadă
pe Hristos stăpân în sufletele tuturor credin-
cioșilor ce ascultă azi de două îndrumări bi-
sericești? Vrem și noi. Vreau și ei să fim
una, nu numai în limbă, ci și în lege? Vrem
și noi. Din tot sufletul — Atunci?

2. Atunci să ne înțelegem noi în de noi,
lăsând la o parte tot ce-i șoaptă străină. La
ce să ne fudulim unii față de alții? Și pentru
ce să facem voia vrăjmașului, căruia vrajba
dintre noi îi duce apă la moară? Acum ca în
trecut, și odinioară ca acum. Lucrul acesta
l-au înțeles așa de bine zecile de mii adu-
nate în 1848 pe *Câmpul Libertății dela Blaj*,
când au strigat în huet de uragan: „Să ne
unim! Să nu mai fie uniți și neuniți între Ro-
mâni!“ Dorinței acesteia i-a dat expresie, în
acelaș an, *Constantin Romanu-Vivu*, când ce-
rea, cu prilejul unei întruniri la care luau parte
și uniți și neuniți: „Să se șteargă diferența
aceasta religioasă, și Români să fie toți una!“
Problema aceasta l-a chinuit cu șase ani mai
târziu și pe *Stmion Bărnuțiu*, care i-a închi-
nat o lucrare întreagă (O vorbă la timpul său

despre libertatea și unitatea Bisericii romă-
nești), ca și, în 1895, pe un protopop, care,
în adunarea generală a „Astrei“, propunea ca
Asociațiunea să sprijinească și ea din răspu-
teri ideea reunirii Bisericilor românești (*Sf.
Pascu*, în „România Nouă“ 22. XII. 44). Și, cu
mult înainte de aceștia, bănațeanul *Dimitrie
Tichindeal* (1775—1818), dascăl, apoi preot
ortodox și scriitor de seamă, stăruia din toată
inima: „Să fim noi Rumâni una; să ne iubim
ca frații; nu e nici grec sau latin, unit sau
neunit“. Nu la multă vreme după aceea vlă-
dicul *Vasile Moga* dela Sibiu era gata să re-
facă unitatea în credință a Românilor arde-
leni (cum s'a încrestat în numărul nostru tre-
cut). Dar potentatul *ungur catolic* Gh. Bánffy
a fost potrivnic ideii, și un vis sfânt s'a des-
trămat în prag de înfăptuire.

3. Cum se mai destrămasă și altă dată.
Și tot mai mult din pricina răuvoitorilor ne-
măuui nostru, decât dintr'a noastră. Pentru că
acesta-i adevărul: Străinii cu cari am avut
sâmbra mai din aproape, nu ne-au vrut bi-
nele niciodată! Ce ne-au făcut *Bulgarii* cei
de demult (în primul rând de-ai lor trebuie să
fi fost acei „pseudo-episcopi“ de cari vrea
Papa Grigore IX să scape, la 1234, pe Ro-
mâni Moldoveni cari, ascultând de asemenea
oblăduitori duhovnicești „deși după nume se
socot a fi creștini... fac fapte contrare ace-
tui nume), și cum au stărpit și stărpesc cei din
vremurile noastre, pe calea ortodoxiei lor, tot
ce-i românesc, se știe prea bine. — Dar nici
Sârbii n'au fost și nu sunt mai buni. Pe *Paul
Iorgovici* (1764-1808) stau să-l strivească, fiind-
că-și scrie Gramatica sa cu litere latine, tim-
brate „litere păgâne din Roma“. Aceiași vor
prigoni și pe *Tichindeal* și pe *C. Diaconovici-
Loga*, pe titlu că „stărnesc și propagă națio-
nalismul român“. (*Tr. Lația*: Cărturarii din
Banat, pag. 3 și 6). — Dușmanii cei mai ne-
împăcați ai Sf. Uniri nu numai în Banat și
Bihor, ci și în Ardeal, vlădicii sârbi ortodocși
au fost. Aceștia trimit unealta de limba și
legea lor, pe *Visarion Sarai*, să tulbure Bise-
rica Unită din Ardeal, și secretarul Mitropo-
litului sârbesc fabrică „ordinul împărătesc“
provăzut cu sigilul deslipit de pe o altă pa-
talama împărătească, pe care apoi l-a dat lui
Șofronie din Cioara, de care se va folosi a-
cesta pentru a săvârși fărădelegile de cari
s'a făcut vinovat. (*Aug. Bunea*: Episcopii Pe-
tru P. Aron etc. pag. 58 și 210). Și nici as-
tăzi nu ne vreau binele. Ne-au stropsit, prin
ortodoxie, în Clisura Dunării, la noi acasă;
sugrumă pe ai noștri pe meleagurile Timo-
cului și oriunde se află suflare românească
sub stăpânirea lor, și în acest spirit de ură

față de noi își cresc și odraslele, încă de pe băncile școlii, unde învață că: „Poporul românesc are însușiri foarte urite... este leneș și inactiv“. Și nu-i vrednic de încredere. Al lor e proverbul: „Ni u tikvi suda, ni u vlahu druga = Nici dovleacul minte, nici Românul prieten“. (P. Nemoianu: Sârbii și Banatul, pag. 83-84). — Ce să mai zicem de Greci? Ori doară nu era grec acel pseudocălugăr Cosma, care a colindat Pindul și Zagorul îndemnând pe Aromâni să-și părăsească limba lor strămoșească, fiindcă Dumnezeu numai rugăciunile rostite în grecește le ascultă? Nu era grec mitropolitul Pelagoniei, care îndemna pe ai noștri, de pe amvon, în Bitolia, să se lapede de „blestemata limbă românească“, un alt mitropolit grec ortodox declarând pe Români „rasă nedemnă și nelegiuită“? Și nu era grec acel patriarh din Fanar, care da anaftemei pe macedoneanul Mihail Boiagi, pentru că scrisese o gramatică românească să-și îndemne frații de sânge să-și învețe și să-și iubească limba? Dar „foarte ortodoxele“ asasinat savârșite de greci, și cărora le-au căzut jertfă ai noștri, numai pentru vina de a se fi născut și a fi voit să rămână Români? (— Sterie Diamandi: Oameni și aspecte, etc. pag. 37-43 și 261), — Un ierarh grec — Dosofteiu al Ierusalimului — ne-a cercetat la noi acasă, și pe Ardeleni, ca să vândă „iertări de păcate“, să desmânte pe Români de Unire, și să bârfească pe vlădicul unit Athanasie. (Z. Păclășanu, în „Cultura Creștină“ Nr. 11 din 1912).

4. Unirea Românilor cu Roma în credință au urgisit-o, și ar fi vrut să-i știe pecețile rupte cât nici urmă să nu mai rămână de așa ceva, Sașii lutherani, Ungurii calvini, și alătura de aceștia și atâția Unguri catolici. Aștia din urmă chiar și înainte de ce ar fi existat pecețile dela 1700, ori lutheranism sau calvinism, zădărniciind gânduri, porunci și rândueli papale. Așa, nu se duce la îndeplinire dorința Papii Grigore XI care voia, la 1374, să deie Românilor un episcop de rit răsăritean (ca Grigore IX la 1234), și care, să știe românește și să fie om învățat. Iar când Papa Calixt III (între 1456-58) le dă Românilor vlădică de rit răsăritean, în persoana lui Macarie, cel care-l năpăstuește este episco-

pul latin ungur Nicolae dela Alba Iulia, cu biserici și mireni de-ai săi (Z. Păclășanu: Propaganda catolică etc. Blaj. 1920). — Încheiem catastihul dușmanilor Românilor, cari au fost și au rămas până astăzi și dușmanii Sf. Uniri. Întrebatu s'au vreodată Români ortodocși, că oare de ce toți acești străini, între cari altfel sunt antagonisme crâncene, când e vorba de Unirea noastră cu Roma, una sunt intru a o ponegri și a o prigoni?

5. Motivul e la mintea oricărui Român de bunăcredință: Unirea în credință cu Roma e pentru Români un imens izvor de viață spirituală, intelectuală și națională. Cum spune academicianul d. Alex. Lapedatu: „...Asupra binelui cultural ce ea (Unirea cu Roma) ni l-a adus, cu toții suntem de o părere: că el este cel mai de seamă al trecutului nostru“ (Prinos lui D. A. Sturza, pag. 310). Exact contrarul a ceea ce s'a dovedit ortodoxia în trecutul românesc: „Într'o vreme când orice mișcare se reflecta prin biserică, ortodoxismul nostru a fost evenimentul cu cele mai grave urmări pentru dezvoltarea noastră culturală, căci el ne-a legat pentru veacuri întregi cu cultura orientului, formând un zid despărțitor față de catolicismul vecinilor noștri din Vest și din Nord, care ne-ar fi putut transmite cultura apuseană“. (Sextil Pușcariu: Ist. bis. rom. Sibiu, 1920). Că va fi cutare ori cutare, de altă părere? Se poate. Așa-l va îndemna glasul sângelui, nu porunca minții. Fapt e că roadele Unirii, și cele naționale și cele culturale, sunt mai grăitoare decât bibliotecii întregi. Câtă depărtare, Doamne, dela mucenicul ideii naționale, Inochentie Micu, care apărându-și neamul s'hidează în plină „dietă“, furia unor oligarhi ce se credeau stăpâni atotputernici, și între mitropolitul Teodosie al Ungrovlahiei, (altfel om bun) care, tipărind un liturghier în 1680, spune în Prefață că „n'a cutezat“ s'o tipărească toată în românește. (Gh. Dincă: Mitropolitul Dosofteiu, pag. 15). Și iarăși: Ce altă operă culturală dezvoltă mănăstirul de călugări uniți dela Blaj decât miile de monahi și ieromonahi dina ntea lor și din urma lor, trăitori ni mănăstiri voivodale! Ce altă preoțime dau școlile deschise de Petru Pavel Aron (1754),

decât bieții slujitori ai altarelor ortodoxe, care cari Grigore al Râmnicului, ori cineșii din preajma lui, inspirat de el, scrie pe la 1750: „Popii noștri cei dela țară, ei nice și teleg românește ce cetesc, dară (mi-te) să sârbește“. (T. Bodogae: Despre cunoștințele teologice, etc. pag. 44-45). Meteahnă veche care-l făcea și pe Antim Ivireanu (+ 1716) să fie amărit cu duhul: „Că între celelalte scârbe ce am de mă rănesc la inimă, iaste cea mai grea, de mă întristez și mă mahnesc mai mult, că văz între preoții mei atâta prostie, atâta neînvățatură și atâta nedumeream cât cunosc că nu puteți face vre-un ajutor sau vre-un folos ticăloasei turme“.

6. Printre ortodocșii noștri se află și cari văd roșu înaintea ochilor îndată ce se de Unirea în credință cu Roma. Care să-i tătcul acestei aversiuni, soră cu ura păgânului Părerea noastră e aceasta: Pe lângă otrăvirea rămasă moștenire prin bătrâni dela strămoși mai e și intoxicarea la izvoare lutherane și calvine din străinătate. Răul acesta l-a districat, acum zece ani și ceva, pâr. Galaction: „Este poate ceasul cel din urmă când mai putem să dăm alarma salutării Protestantismul se propagă și se însușiește pretutindeni ca sămânța tuberculozei, și mulți preoți tineri au început să tușescă protestant... Sfintele Taine au ajuns crepusculare totul pogoară în ritualism sec și în formalism!“ („Biserica Ortodoxă Română“ în 1-2 din 1934). — Dar dacă așa stau lucrurile în lumea bisericăscă — și cei cari „șesc protestant“ sunt în linie generală, „căli în Israel“ — ce să mai zicem de mireni ortodocși, cari se amestecă, eventual, în această problemă ca aceea a Unirii Bisericilor? Ei se amestecă, nu odată, nu pentru că ar pricepe în cele ale învățaturii mai înalte creștine curat ortodoxe, ci cu totul din alte motive, știute și de alții. De multe ori învârmându-se taină, mai mult ori mai puțin stăruie, dacă nu-i destăinuită.

7. Și apoi și unele practice mai noi trăsesc cărările Unirii. Așa-i ușurința cu care Biserica ortodoxă română desface căsătoriile ori schimbă textele cărților de slujbă bisericăscă, ș. a. Cazuri de desfacere de căsătorii

FOIȚA „UNIRII“

Unirea Bisericilor Românești

— Teze, antifize și sinteze —

Trăim vremuri de răscruce, vremuri de sfâșietoare contradicții. Deoparte asistăm la sarabanda asurzitoare și ucigătoare a Infernului; de altă parte ne cutremură liniștea de cimitir care s'a lăsat densă peste toate preocupările metafizice și religioase. Atențiunea întreagă ne este absorbită de marile schimbări care se savârșesc la suprafață, neglijând răsunetul pe care îl au aceste schimbări în adâncurile sufletului omenesc. Un simț special, pe care în lipsă de un termen mai adecuat, îl numim simțul prevestitor de primejdie, ne face atenți, spunându-ne că tăcerea care s'a lăsat grea peste problemele metafizice și religioase, tăcerea cu privire la locul și rolul destinat spiritualității în constelația viitoare a lumii, care se clădește, este de o turburătoare elocvență. Această încremenire și muțenie din partea acelor care vorbesc despre toate, acționează cu mare tărie asupra simțului primejdiei, prevestindu-ne nenorocire.

Dacă nimeni nu vorbește, au cuvânt Bisericile românești, fiindcă altfel viitoarea

lume românească se va zidi fără de ele, dacă nu împotriva lor.

Da, cuvântul acestor Biserici strămoșești nu-l mai vrem ca până aci, din două strane care se privesc chiorăș, ci dintr'o singură, mare și eternă strană românească și universală. Vrem din suflet Bisericile românești Unite!

I. Toate ne îndeamnă la Unire. — Deși un elementar bun simț, și însuși instinctul de conservare, a îndemnat cu stăruință, în cursu vremii, pe conducătorii celor două Biserici să se regăsească și să se înfrățească în aceeași iubire a lui Hristos, totuși — spre nenorocirea noastră — unii n'au dat ascultare, nici rugăciunii celei mai fierbinți a lui Hristos și nici chemărilor de peste veac a neamului, pe care totuși se lăudau că-l slujesc.

La 1700, Români din Ardeal au primit Unirea cu Biserica Romei, dacă nu absolut toți, cel puțin covârșitoarea lor majoritate. Au trebuit să intervină ungurii calvini, grecii și sârbii pravoslavnicii, prin emisarii de calibrul lui Popa Tunsu, Vis. Sarai și Sofronie, pentru ca cimentarea Unirii Românilor să nu se facă. Sub presiunea principilor calvini, și uneori chiar a clerului maghiar catolic, cari bănuiau primejdia care va rezulta pentru ei din Unirea Românilor, o parte din Români care se uniseră, au părăsit din nou Unirea. Dela data așezării în Ardeal a episco-

pului sârb, Dionizie Novacovici, ca să părăsească pe ceice părăsiseră Unirea (pe „noi“), n'a încetat să se adâncească — de camdată deosebirea, mai târziu prăpastia — dintre cele două Biserici. Biserica neunită căutat să se mențină în neunire prin învârmări pe care le-a găsit gata în arsenalul bizantinismului fanariot. Invinuirile pe care le adus Bisericii unite nu sunt invinuirii specifice ale Bisericii ortodoxe române, de aceea n'are nici un singur motiv, nici o singură piedecă proprie, ca să nu se unească cu Biserica unită română. Deosebirile care există astăzi între cele două Biserici sunt scormite și exagerate anume pentru a se menține un climat nefavorabil unirii, către ereticii și schismaticii vechi și noi, începând cu Fotie, Kerularie, Luther, Calvin etc. Nici una dintre cele două Biserici n'are nici un motiv propriu de gâlceavă. Dimpotrivă, au toate motivele să se înfrățească și să se regăsească. Între ele niciodată n'a fost frânt acel *vinculum charitatis* despre care vorbește sfântul Pavel. Motivele care-i îndeamnă la Unire, le împărțim în două categorii: *supranaturale* și *naturale*.

I. Motivele supranaturale ale Unirii
1) Toate adevărurile dogmatice, morale, meliile adevărurilor de credință.

2) Aceleași instrumente harice de slujire (Sf. Sacramente), lucru pe care, înafă

încheieri de căsătorii cu persoane divorțate, cunoaștem cu toții. Iar ședința „revizionistă” (= forfecarea vechilor cărți de slujbă) a Sf. Sinod (15 Oct. 1913) a rămas de pomenire. (Vezi „Foia” „Unirii” de azi).

8. Dealtfel, peste tot, în federația de biserici autocefale, care-și zice Biserica Ortodoxă (Răsăriteană), nu există unitate de vederi nici în ce privește dogmele înseși, necum în ce privește rânduelile practice liturgice-canonice. Grecii, bunăoară, se deosebesc de Ruși (ca pe cei mai neînsemnați nici să nu-i mai pomenim) până și în ce privește taina botezului, spovedaniei, hirotoniei și căsătoriei; altfel judecă unii, altfel alții, cărțile canonică, indulgențele, purgatorul. (A se vedea Alex. Nicolescu, în „Cultura Creștină” Nr. 3 din anul 1925). Ba nici chiar Grecii ei în de ei nu s-au unit. Când, în ziua de 8/21 April 1921 biserica Ortodoxă din Grecia a declarat sfânt pe Gregorie V al Constantinopolului, în biserica din Constantinopol se făcea slujbă pentru odihna sufletului aceluiași Grigorie V! (Stoudion, vol. V, 1928).

9. Să mai sperăm cu toate acestea, în Unirea Bisericilor? — Da. Într'asta suntem de acord cu I. P. S. Dr. Nicolae Bălan de la Sibiu, care în 1909, scria în „Revista Teologică”, (pag. 270): „Fără îndoială, ele (Bisericile. N. R.) se vor uni! Conștiința creștină neșovăitoare nu poate avea alt răspuns principiar la această întrebare. Căci cel ce crede în Hristos, în mod consecvent trebuie să spereze că se va împlini până într'un cuvânt toate făgăduelile lui. Deci, dacă Hristos a prezis că „va fi o turmă” („și un păstor”, N. R.), care să precizeze se referă nu numai la unirea creștinilor într'o singură Biserică, ci și la intrarea tuturor popoarelor în sânul acestei Biserici, atunci avem cel mai puternic motiv de a spera că așa va fi. Este necreștinesc lucru a presupune că scăderile și slăbiciunile oamenilor vor covârși planurile înțelepte și nepătrunse de mintea omenească ale Provedinței divine. — Cum se va întâmpla unirea Bisericilor, și cari anume împrejurări vor servi în mâna Provedinței ca mijloace spre acel scop, noi nu putem ști mai de aproape, fiindcă nu ne este dat să pătrundem tainele ce le ascunde viitorul. Presupunem însă, că se vor ivi anumiți factori interni și externi ai

istoriei bisericești, cari vor mijloci o tot mai mare apropiere a bisericilor întreolaltă, și vor îndrepta cursul dezvoltării lor către ținta unirii”.

10. Așa este: Viitorul e în mâna lui Dumnezeu. Nu ne indoim că Atotputernicul Părinte își are planurile sale și cu Neamul nostru, pentru care va crea astfel de împrejurări, încât toți cei cu inimi curate și cu iubire de limbă română și lege nepătată și integral creștină, să se ridice peste păcătoase piedeci făurite de răutate omenească, să dărime părțile despărțitor de frați, și să se îmbrățișeze la lumina aceluiași crez religios străbun și mântuitor. Și până atunci frații neuniți ar fi bine să mediteze și ei asupra celor scrise de patriarhul Constantinopolului în legătură cu o hârtie a Msgr. Messara: „Pentru a se ajunge la unirea Bisericilor, întâiu de toate trebuie stins fanatismul de amândouă părțile din sânul clerului răsăritean și apusean. După care, în locul al doilea, s'ar putea examina cu dreptate drepturile celor două Biserici a Răsăritului și a Apusului, și s'ar putea ajunge la înțelegere asupra pozițiilor lor împrumutate și a privilegiilor lor. În locul al treilea, dar nu înainte de aceea, vor fi discutabile și divergențele dogmatice: căci nu dogmele sunt cauza principală a desbinării. S'ar putea ajunge la înțelegere fără multă greutate, numai cât e de bucluc politica, care-i principala cauză a desbinării”. (M. J. Congar: Chrétiens désunis. Paris. 1937. Appendice III, nota 1).

* * *

S'a nimerit, nu de mult, să-mi dau în vorbă — vorba vine — cu un finuț de-o schioapă. Bătuse trei ani pe multe, și făcea și el față la masă cu acel prilej sărbătoreț. Realist cum este la vârsta sa, pe dânsul îl interesau mai mult bucatele aduse „în cinstea lui”, decât ceea ce se spunea între timp, și fără s'aștepte îndemnuri, se cinstea singur pe întrecute. „Și asta-mi pace... Și asta-mi pace... Și asta-mi pace...” îi da el zor, dumiritor, — bag' seama ca să nu ne mai ostendim noi cu întrebările. „Da ce nu-i place lui Nelucu” (așa cheamă leu'paraleu'), arunc eu cuvânt de gâlceavă. S'a oprit nițel voinicul, așa între două îmbrăcături, m'a privit oarecum

mirat de nepriceperea mea, pe lângă toți perii albi ce dau răsboiu cu isbândă celor negri, ș'apoi m'a lămurit: „Ce nu-i bun, aia nu mi pace!” — Am înțeles. Și mi-am zis: Sfântă

filosofie a firii sănătoase, rămasă nestrucată! De ce nu înțeleg și cei bătrâni de zile să nu se hrănească, pe plan duhovnicesc-intelectual, cu ceea ce nu-i bun pentru sănătatea, trăinicia și rodnicia lor pe linia proprie? Când vor înțelege toți ai noștri, că nu-s pentru ei bucatele fierte de străini, pentru străini — pentru noi hrană greu de mistuit, când nu-i otravă puștiitoare cu vremea, dacă nu numaidecât — și că dacă în lumea aceasta e ceva bun sau ceva frumos, plăcut și lui Dumnezeu și aducător de binecuvântări, apoi aceea e întru chipare aievea numai când sunt frații împreună, în casa părintească? — Noi Românii toți suntem frați. Casa noastră părintească e Roma creștină. Hrana potrivită firii noastre e învățătura Bisericii Romane. Ai noștri, chiar și când, rătăciți printre alte neamuri, apucă la această hrană pe măsura firii lor din străbuni, prind puteri nebănuite, și ca ale vulturului se înnoesc tinerețele lor. Pentru ca, atunci, alții să se mândrească cu ele. Ca Ungurii cu Ion de Inidoara și cu Nicolau Olahus.

Am grăit frățește către frați.

Părerii despre Unirea Bisericilor în ortodoxia românească

Sergiu Bulgacoff, rectorul Institutului ortodox-rus din Paris, susține că ortodoxia se caracterizează prin libertate. Mai afirmă că în ortodoxie nu e fixat nimic. Cartea lui e tradusă în românește în editura Arhidiecezaniei de la Sibiu (cu o prefață de Mitropolitul Bălan); la București a apărut în Tip. Cărților Bisericești. Mitrop. ortodox Dionisie al Varșoviei a afurisit pe Bulgacoff (care are o serie de erezii: Sofia, înțelepciunea lui Dumnezeu o face un fel de a patra persoană a Sf. Treimi, spune că sunt numai două taine principale, etc.). Mitropolitul Evloghie al Parisului și Europei Apusene îl apără.

de cele două Biserici, nici o altă biserică creștină nu-l are atât de complet.

3) Aceeași sfântă Tradiție bimilenară. Aceiași mari Dascăli ai lumii și ierarhi, începând cu Dionisie Areopagitul și cu toți sfinții Orientului, până la desbinarea cea mare.

4) Aceleași concilii ecumenice în care — până la 1054 — au strălucit atât luminile Orientului cât și ale Occidentului. Aceleași dispoziții disciplinare și de organizare, care formează comoara dreptului canonic oriental.

5) Cu un cuvânt: aceeași credință, exteriorizată prin aceeași limbă românească, în forme rituale grecești. Iar dacă aruncăm o privire de fulger în trecutul nostru istoric — pe cum vom vedea — constatăm ceva mai mult: același izvor de credință Canon pentru întreg neamul românesc: creștinismul roman, cu limba latină a strămoșilor noștri.

Chiar dacă între cele două Biserici n'ar exista decât această legătură esențială și fundamentală, ar fi suficientă ca între ele să se înfăptuiască Unirea, fiindcă aci se cuprindă totul. Însă Dumnezeu a voit ca să existe și alte motive pentru care cele două Biserici se nu rămână despărțite.

II. Motivele naturale ale unirii. — 1. Aceeași origină comună, din aceiași renumiți strămoși, Daco-Romani: legătura de sânge.

2. Aceeași limbă românească, în care au cântat deopotrivă de sublim, bucuriile și du-

rerile, și aspirațiile aceluiași neam, atât preoții uniți, cât și cei ortodocși.

3. Aceeași istorie sbuciumată. Același ideal național, pentru înfăptuirea căruia au sângerat atât uniții, cât și ortodocșii. Temnițele, lanțurile și spânzurătorile — în răscoalele Ardealului, sângele ortodocșilor s'au unit foarte bine cu al uniților. Leul Popă din Sisești a stat la bara aceleiași injustiții maghiare, cu protoiereul neunit.

4. Aceleași cântece de jale, aceleași jocuri, doine și obiceiuri de sărbători și de toate zilele; aceeași nesecată bogăție de înțelepciune poporană, dela un capăt la altul al cerului românesc

Aceste și alte multe, infinit de multe legături invizibile și vizibile, ne leagă pe Românii celor două Biserici, ne unesc, peste voia gâlcevitorilor doctrinari și a pescuitorilor în tulburate ape teologicești, în aceeași conștiință creștină și aceeași conștiință națională românească. Poetul a spus foarte frumos și adânc: „Eu ți s'frate. Tu-mi ești frate, în noi doi un suflet bate”. Un suflet creștinesc și românesc.

Și cu toate acestea... Nu suntem uniți în același creștinism. De ce? Să vedem:

II. Ce ne împiedecă dela unirea în credință?

— Marile motive care pledează pentru unire, sunt aruncate la coș, sunt uitate și, în mod criminal călcate în picioare, atunci când e

vorba să se înceapă trecerea în faptă a unirii. Ceea ce se scoate în evidență exclusiv, este nenorocita, falsă și infima deosebire, născută din ura străinilor, dar alimentată de aprinsa râvnă a unor chiriarihi, sau chiriariabili, fără „odihnă duhovnicească”.

Mulți dintre credincioșii ortodocși, ba poate chiar dintre clerici, vor fi firm convinși că unirea nu se poate înfăptui din motive dogmatice, supranaturale, adică din motivul adevărului. Aceștia sunt cei naivi, ori neștiutori, cari nu-și pot ști, ori nu vreau să știe, că interesele sacre ale persoanelor consacrate prevalează de multe față de sacrele interese ale adevărului, ale lui Dumnezeu. Să fim sinceri și să răspundem în conștiință: Unirea nu se poate face din cauza primatului sfântului Petru și al Papei dela Roma; din cauza lui Filioque, din cauza pâinii nedospite (pe care nici un român n'o utilizează); din cauza Spiritului și nu a Duhului, ori poate din cauza că „papistașii” își rad barba? Cine crede ac-st lucru? Noi credem că unirea nu se înfăptuiește din alte motive mai puțin duhovnicești, dar mai „ponderoase”. Motivele amintite, natural, sunt firmele teologice, sunt pretexte cu care se aghiazmează și camuflează turpitudinea morală: ura, interesele particulare sau familiare, ambiția și groaza de smerenie. Dacă ne gândim la sufletul poporului, apoi convingerea ni se întărește și mai mult. Cine

Din cele spuse de Bulgacoff rezultă, pe plan practic, un fel de individualism apropiat de cel protestant. În fața tuturor problemelor se găsesc o întreagă serie de soluții. În ce privește marea problemă a unirii bisericilor, atât de mult discutată azi în presă, în ortodoxia românească s'au emis mai multe păreri. Spre a le prezenta schematic, le voi împărți în 4 clase.

1) *Unioniștii*. În lumea ecleziastică ortodoxă română, sunt partizani ai unirii în sens catolic. În presa noastră au fost reproduse adesea articole în acest sens de mai mulți clerici ortodocși. Mitropolitul Gurie a ajuns la concluzia că e necesară și foarte bună unirea cu Roma. În cursul veacurilor au fost mulți arhieri ortodocși români cari s'au unit. C. Gane scrie, în *Trecute vieți de Doamne și Domnițe*, că primul Mitropolit al Moldovei, Iosif, din familia Mușatinilor s'a convertit la catolicism și a plecat în Apus, unde a activat ca și catolic (p. 24). În „Cultura Creștină” au fost schițați arhierii cari erau pentru unire. Pentru unirea cu Roma pledează N. Iorga: „Legătură cu Papa, iar, încolo, formele Bisericii noastre, fără a părăsi nimic dintr'însa” (Conceptia românească a ortodoxiei. București, 1940, p. 4).

Dintre partizanii unirii, unii au trecut (Există actul de abjurare al lui Grigore Ghica Vodă din sec. XVII, va apare în „Cultura Creștină”. În sec. XVIII Nicolae Russet, fiu de boer român, se face unit. N. Iorga. Istoria bisericii românești. Vol II, p. 57). Din fericire în epoca noastră sunt multe convertiri, de personalități proeminente, și ar fi bine să se scrie despre aceste fenomene importante.

Sunt partizani ai unirii cari pledează pentru ea, dar sunt de părerea că numai în bloc se poate face. Mai sunt partizani pur platonici ai ideii acesteia.

2) *Ecumeniștii*. În lucrarea prof. Onisifor Ghibu: *Prolegomena la o educație românească* (București, 1941), citim că Arh. Scriban, prof. Ispir dela Facultatea de Teologie din București, sunt de părerea că e necesară reînvierea Constantinopolului, în sensul că Patriarhul ecumenic de acolo să fie de fapt „a toată lumea”, și cu alte cuvinte să fie un

fel de „Papă ortodox”. Părerea aceasta e susținută și de unii călugări români atoniți, și de mulți teologi cari au studiat în Grecia. E curios că cei mai acerbi dușmani ai adevăratului Papă, vor un „Papă” al lor. Tendința aceasta se observă și în alte religii. Fostul primrabin Niemrower scrie în broșura *Judaisme et catholicisme* că e necesar un Arhieru iudeu la Ierusalim, care să fie căpetenie a Evreilor „ortodocși”, ca Papa.

Partizanii acestui fel de „unire” uită că Patriarhul din Constantinopol e mai mult o relictă istorică. Este o instituție pur grecească. Azi nu are sub jurisdicția sa decât foarte puțini credincioși. Biserica Greacă nu-l ascultă, proclamându-se autocefală. Biserica Bulgară și-a ales un exarh. Constantinopolul a anatemizat-o. A permis ca Biserica Românească să fie autocefală și să aibă Patriarh, motivând cu aceea că „n'a primit creștinismul dela Constantinopol”.

3) *Protestantizantii*. Gala Galaction spunea studenților săi cu multă dreptate: „mă tem de o biserică în care nu e prezent euharisticul Isus”. I. P. S. Sa Mitropolitul Nifon Criveanu al Olteniei a scris în „*Renașterea*” un articol împotriva validității hirotoneirilor anglicane. Se aud glasuri izolate împotriva preastrânselor legături cu protestanții. Din cauză că foarte mulți învață la protestanți (fostul preot Tudor Popescu, creatorul sectei tudoriștilor a învățat la Geneva, ca și Diac. Cornilescu, devenit adventist, ca și fostul preot Iosif Trifa, care chiar a fost acuzat pentru aceste lucruri de Episcopul Popoviciu într'un raport înaintat Mitropoliei dela Sibiu). Plecând dela principiul că toți cei cari luptă împotriva Romei sunt aliați ai ortodoxiei, s'a mers atât de departe încât delegații ortodocși au participat la congresul ecumenic al protestanților dela Lausanne, unde s'a cerut nici înai mult, nici mai puțin, decât — votarea dogmelor. Colaborarea cu protestanții e însă întotdeauna în defavorul tradiției orientale. Dacă în răsărit n'ar fi bisericile sau dacă vreți bisericuțele unite cu Roma, cari să păstreze cu sfințenie doctrina și tradiția străveche a creștinismului oriental, protestantismul ar face progrese uimitoare în Orient.

În frumoasa lucrare *Piatra din capul ungiului*, Gala Galaction se luptă cu spiritul protestant ce se cuibărește în sânul clerului ortodox. Spre a combate curentul de origine protestantă, care neagă sub o formă sau alta prezența reală a euharisticului Isus (Bulgacoff spune că e numai „transpunere” plan metafizic, nu prefacere în sensul condițional) pregătește o carte mare *Impăria Sfintei Euharistii*.

Între clericali ortodocși curentul filoprotestant e foarte puternic. Constatarea e triplă: dar din nefericire e reală. Sunt chiar călugări ortodocși, cari învață la protestanți, adevărați dușmanii călugărismului (mai e câte un protestant care vorbește draguț despre monahism, cum ar fi Harnack, când recunoaște că protestanții au negat monahismul numai fiindcă era catolic. Sau în zilele noastre Monod, dornic de ai nființa un monahism protestant, ceea ce n'a reușit... se miră protestant că sunt așa de mulți călugări catolici, pe care „călugări protestanți” (!) nu se pot găsi. Monod a făcut și un regulament monahal, construit... de un om care citește teologie. Atât și nimic mai mult. Gala Galaction și clerici, combat acest curent, văzând multe în cei cari „calcă a protestanți”.

4) *Cei cari nu discută*. Mai există o atitudine în biserică ortodoxă-română în legătură cu unirea bisericilor. Are foarte mulți aderenți. O formează numeroșii clerici și monahi cari nu vor să discute problema. Că numele de unirea bisericilor le pare suspensiv și par'că să le amintească de unirea cu Roma. La București unii clerici ortodocși, Păr. Gala Galaction și alții, discută și scriu despre unirea bisericilor. *Glasul Monahilor* arătat nemulțumit până și de faptul că unii clerici ortodocși (mai ales Gala Galaction, Valeriu Iordachescu, etc.) vorbesc la cîrmă de conferințe catolice. După *Glasul Monahilor* cei cari vreau unirea bisericilor, trebuie să se facă neuniți. Așa spune Ierom. Dionisie Lung de câte ori are ocazie.

Atitudinea aceasta o au mulți, dar nu susținută doctrinal. Cel mult dacă nu ar căuta pe Guetté, ambițiosul care neajungând profesor de morală, a trecut la neunire și a scrie

crede că poporul căruia nu i-s'a predicat ura împotriva Papii și a catolicilor, ci iubirea creștinească, nu se va uni cu Biserica Romei din cauza Primatului Sfântului Petru? — Să o creadă cine poate.

Concluzia pe care cineva pripindu-se ar trage-o de aci, ar putea fi aceea că noi bagatelizăm o chestiune atât de gravă cum este aceea a divergențelor dogmatice dintre cele două Biserici, adevărata și unica piedecă în calea unirii. Noi nu o minimalizăm, nici nu o nesocotim, dimpotrivă o socotim ca esențială, dar repetăm cu stăruință că nu aceasta este piedeca unirii celor două Biserici românești, și nu suntem noi aceia cari să neglijăm cauzele dogmatice ale unirii ori ale desbinării. Dacă între cele două Biserici românești ar exista într'adevăr deosebiri dogmatice, atunci spunem și noi că unirea nu s'ar putea face decât în baza adevărului revelat, transmis în puritatea sa originală dealungul istoriei bisericesti până la noi. În acest caz problema unirii este o problemă de adevăr, care nu poate fi rezolvată înainte de a fi stabilit raportul celor două Biserici românești cu adevărul creștin. De aceea ar urma că unirea nu se poate face decât cu Biserica în posesiunea căreia este adevărul.

Fiind vorba de cele două Biserici românești, nici una nu poate spune nu că razimă în adevăr. Și amândouă au dreptate, fiindcă o

instituție care ar mărturisi despre sine că este clădită pe o minciună sau fățarnicie, ar fi ceva ce încă nu a văzut soarele. Insuși diavolul vorbește și luptă pentru „adevăr”, cu care amăgește și corupe. Insa dacă e adevărat că cele două Biserici românești se razimă pe adevăr, nu e mai puțin adevărat că adevărul *integral*, fără cel mai mic amestec al greșelii și al ignoranței izvorite din slăbiciune și patimă omenească, nu se găsește în amândouă, căci dacă s'ar găsi ele n'ar fi decât *una*. Astfel problema se conturează mai precis și se pune cu toată greutatea ei. Care dintre cele două Biserici are adevărul revelat *integral*? Biserica ortodoxă spune că ea îl are, pe când Biserica catolică spune că îi lipsește, fiindcă astăzi ar învăța, ceea ce nu este cuprins în Revelație și ceea ce era necunoscut sf. Părinți din primele veacuri: Primatul Papal, purcederea și dela Fiul a Duhului Sfânt, pânea nedospită și barba rasă. De altă parte Biserica Catolică susține că învățătura sa de astăzi despre aceleași adevăruri se găsește în Scriptură și este identică cu a sf. Părinți și a tuturor conciliilor ecumenice.

Care dintre ele are dreptate? unde-i adevărul? În astfel de împrejurări problema adevărului devine problemă de *istorie* a trecutului. Ea este chemată să înregistreze în timp devierea dela adevăr. Ajunși pe acest

teren foarte labil, în care adevărul se poate tăcea — de sigur nu fără păcat — pe când neadevărul se poate afirma cu seninătate și candoare „din binecuvântate motive”, chestiunea se complică tot mai tare.

În această privință afirmăm cu conștiință împăcată, că teologii și scriitorii bisericii ortodoxe române au foarte mare vină și anume aceea de a fi tăcut adevărul mărturisit de către sfintii Părinți Răsăriteni, cu privire la dogmele deosebitoare dintre noi, adevăr pe care cărțile liturgice ortodoxe îl afirmă, iar preoții îl neagă. O altă vină tot atât de gravă pe care o aducem acestor teologi, este tăcerea unui alt adevăr, de această dată cu privire la *Legea noastră strămoșească*, adevăr mărturisit în chip strălucit de către toți marii noștri istorici români ortodocși.

Biserica Unită găsește adevărul punctelor deosebitoare în cărțile Bisericii ortodoxe iar adevărul relativ la *Legea strămoșească* la marii istorici ortodocși, de aceea afirmă că între Biserica unită și cea ortodoxă, cu privire la adevăr, nu există nici o neînțelegere. În vreme ce teologii ortodocși nu vreau să aibă cunoștință despre acest lucru. De ce?

III. *Biserica ortodoxă română are creștinismul catolic*. — Pentru a dovedi acest adevăr, ani dearândul, au fost invitați teologii ortodocși, de către Păr. Dr. I. Stanciu, cari a tratat per longum et latum această pro-

Mitropolitul Vasile Suci

— La 10 ani dela moartea lui —

Cultul oamenilor mari este, pentru posteritate, nu numai o datorie, dar și o virtute plină de fecunditate. Comemorarea și contemplarea vieții lor, ne dă curajul de a crede, de a spera că-i putem urma, pe urcușul ce duce la slavă și nemurire; că ne putem și noi înălța, călcând pe drumul suit de ei. Viața lor este tonicul miraculos care dinamizează, în deosebi tineretul, și altfel brav și idealist.

Comemorăm astăzi, în cadrele acestui serviciu divin din Catedrală, 10 ani împliniți dela moartea marelui Mitropolit Vasile Suci, întâmplată în 25 Ian. 1935. Alături de întreaga suflare românească, în mod particular, voi, iubit tineret școlar, care vă adăpați din apă vie a școlilor noastre din Blaj, datorați mult

tot cuvântul rău împotriva Bisericii și a Capului vazut al Ei, rânduit de Isus.

Studentii teologi hiperortodocși mai citează în favorul acestei teze un mit. Cronicarul protestant Szamosközi, alias. Zamozius scrie că Mihai Viteazul ar fi scris Papii să se facă... risum tereatis... neunit. Xenopol citează pe Zamozius, iar dl P. P. Panaitescu a introdus acest mit în manualul de Istoria Românilor pentru clasa VIII. Pomeniște și dl Mehedinți de această scrisoare. În 1942 l am rugat să publice scrisoarea, fiind unică în lume în acest fel. Din felul cum mi-a răspuns dl Mehedinți, se vede că citează faptul de m a sus, fiindcă așa se zice, dar o astfel de scrisoare nu există.

Addenda. Uneori și cei cari vor unirea cu protestanții, au îndoeii. În arhiva Episcopului N. Ivan, pe care am aranjat-o în 1936, era o scrisoare a Patriarhului Miron. Spunea că e încântat de tratativele cu Anglicanii, dar își întreba vechiul cunoscut dela Sibiu, că oare nu sunt mai aproape uniții, decât Anglicanii de peste mări și țări?

Iosif E. Naghiu

blemă, să citească în propriile cărți liturgice. Dar n'au făcut-o; iar dacă au făcut-o, au tăcut chitic. Noi nu credem că vom fi ascultați, chiar dacă am repeta aceiași invitare. Și dacă o facem și cu acest prilej, o facem pentru cei ce n'ar fi auzit-o, sau n'ar cunoaște-o. Aci nu vom cita din aceste cărți decât ca o pregustare.

Cu privire la Primatul sf. Petru, Biserica ortodoxă cântă ca și noi, fiindcă una suntem: „Petre vârful al mărișilor apostoli și piatra credinței”. (Mineiul de Buc., cu aprob. sf. Sinod, 1892, la luna Iunie, ziua 29, Vecernia mică, pg. 281). La vesperina mare: „...pe Petru și pe Pavel ...pe acela, adică ca pe o căpetenie a apostolilor”... La pg. 298, la laude...pe tine mai mare păstor al oilor celor cuvântătoare te-a pus, de unde și descuietor al porților cerești, pe tine... te-a încredințat. La pag. 255, la Mărire: „Ca pe un mai mare al înțelepților apostoli... te laudăm”.

Papii sunt urmașii lui Petru. Aceasta o cântă Biserica ortodoxă, împreună cu cea unită, fiindcă una sunt în credință: „La pomenirea Celui dintre sfinți părintelui nostru Silvestru, Papa dela Roma, la 2 Ian. la otrină: „Imbogățitu-te-al cu scaunul căpeteniei apostolilor...” (Mineiul de Buc., 1893, luna Ian pg. 37). La Păr. nostru Papa Leon al Romei: „Făcutu-te-al moștenitor al scaunului lui Petru... pg. 178. La pag. 179 îl numește „Stălpul

marelui arhieru al Blajului Dr. Vasile Suci, care poate fi considerat după Petru Pavel Aron și Ioan Vancea, al treilea ctitor al Blajului școlar.

Mitropolitul Vasile Suci se încadrează strălucit în tradiția înaintașilor lui. Luptător național la fel cu In. M. Clain, Gr. Maior și Al. Șt. Șuluțiu, iubitor de școală și învățatură la fel cu P. P. Aron și I. Vancea, sobru și postelnic ca și același P. P. Aron și A. Rednic, și gospodar ca și I. Bob.

Vocația lui pentru culmi se pare că se putea presimți din vârsta lui cea mai fragedă. În ziua nașterii — ziua de „Sf. Vasile”, 1873 — moșul său vitreg i-a spus: „Vasile să fii și preot să te faci”, cea mai înaltă culme ce putea râvni un fiu de plugari de pe acel timp. În școala primară din satul lui natal, Copăcel-Făgăraș, abia trecut de 5 ani, auzind clopoțelul dela școală, spunea mamei sale: „Trebuie să mă duc la școală; auzi cum mă strigă: Va-si-le, Va-si-le”. Și dacă se întâmpla să sune clopoțelul înainte de a termina dejunul, nu mai voia să stea: „Nu mai pot sta, auzi cum mă chiamă: Va-si-le, Va-si-le”.

Aceeași chemare îl va fi mănât și mai departe. În liceul din Blaj, marele lui înaintaș I. Vancea, îl găsește vrednic să-l ia la curte cu întreținerea, unde continuă să-și poarte cu mândrie portul lui de pe țara Oltului, cu cisme și cu itari, până sfârșește liceul. Tot așa la Roma, în colegiul Sf. Atanasie, își câștigă așa de repede stima și încrederea superiorilor, că în anul 2 de teologie este hirononit de preot și numit prefect al Institutului, urmând ca în curând să-și asume și slujba de duhovnic. Elevii lui nu-l vor putea uita niciodată, precum va rămânea pe veci neuitat de toți aceia cari l-au avut, după reîntoarcerea la Blaj, ca spiritual al Seminarului, profesor de religie la Școala Normală de băieți, la Școala primară de fete, la Liceul de băieți, profesor de dogmatică la Seminarul

ortodoxiei”; la pag. 201: „Cel deacum următorul cinstului Petru și îmbogățit cu scaunul cel mai de sus al aceuia”.

Nu continuăm și nu comentăm; orice comentariu ar fi fals. Adevărul e lumină. C ne vestește oare poporului pravoslavnic acest adevăr? Cine are onestitatea și conștiința împăcată că n'a tăcut aceste adevăruri? Teologii noștri ortodocși au altă menire: Să spună credincioșilor că catolicii au căzut dela credința dreaptă.

Biserica unită n'a cerut și nu va cere niciodată ca pentru unire ortodocșii să-și părăsească credința, sau să și-o schimbe; Biserica unită nu cere decât revenirea la credința cărților ortodoxe, adică la o predicare în concordanță cu dogmele ortodoxe.

Au fost ierarhi români ortodocși cari n'au tăcut acest adevăr. Așa Mitrop. Varlaam în „Cartea rum. de învățatură”, tip. Iași 1643, la sf. Apostoli Petru și Pavel (pg. 91) zice despre sf. Petru: „...Hristos cinsti-l pe dânsul ni-l face mai mare apostolilor”. *Antim Ivreanul*, în *Predici* (ed. Minerva, Buc. 1915, pg. 52). „...Petru de vreme ce el a fost vârf cetei apostolești și mai întâi în rândurile ucenicilor”.

Cei ce vreau lămuriri cu privire la Purgator, le găsesc la *Macarte*, Teol. dogm. ort. vol. II, pg. 757-758, unde se spune că doctrina ortodoxă, în privința părții esențiale este una

teologic, prefect de studii aici, rector al Internatului „Vancea”, canonic, vicar capitular și în urmă mitropolit.

Nu va putea să fie dat uitării omul cu fața aspră de suferințele din ultimii ani, dar totuși senin, cu fruntea bombată, cu ochii strălucitori săpați adânc în orbite, văzându-l ori auzindu-l vorbind rar, și mai ales cu o logică nebiruită.

* * *

1. Mitropolitul Suci a fost mare: *păstor ales, părinte bun*. Copiii lui, elevi și fii sufletești, priveau la el ca la un tată bun, la care oricine și oricând putea să între cu toată încrederea, că ieșea mai hotărât, mai calm, mai înălțat, mai aproape de cer. Sever, dar de severitatea părintelui, combinată cu bună-tate și cu dreptate. Cât era el la cârma Bisericii, aveai siguranța neșovăitoare că nici un val, ori cât de sălbatec, nu era în stare s'o smintească. După modelul său divin — Isus — purta o grijă deosebită fiilor risipiți în America, în Secuime, în M. Apuseni, în Vechiul Regat, pentru cari dădea tot ce strângea cu o crutare dusă aproape până la sgârcenle.

2. Mitropolitul Suci a fost mare: *omul unei vaste culturi*. În afară de tratatele: *Hipnotism și Spiritism*, *Raportul între religie, știință și societate*, 2 manuale pentru cursul secundar, diverse articole din ziare și reviste, vorbiri, tratatul *Teologia dogmatică* în 4 volume, e o lucrare monumentală, atât prin extensiunea ei, împlinind 2000 pagini, cât și prin modul temeinic în care studiază toate chestiunile, dar mai ales problemele orientale. Pentru aceasta i s'a cerut dela Roma s'o traducă în o limbă universală, ca să depășească granițele seminarilor noastre teologice.

3. Mitropolitul Suci a fost mare, atât prin realizările cât mai ales prin programul lui de lucru, care îmbrățișa nu numai biserica sa, ci întreg neamul.

În cadrele acestui program, voia să creeze o clasă de meseriași în Ardeal, astfel îi răsare în minte ideea orfelinatului. Adună victimele nevinovate ale războiului, copilași ai căror părinți au căzut pe fronturile de

cu cea catolică. Dovadă jertfele și rugăciunile pentru cei morți.

Purcedea Spiritului Sfânt și dela Fiul, este cuprinsă în Scriptură, ca și purcederea dela Tatăl. Teologii o știu aceasta foarte bine.

*

Biserica ortodoxă română mai are o piedecă pentru care nu se poate (?) uni cu Biserica Romei. Aceasta este cea mai faimoasă dintre toate. Prin unire, se zice, că Românii ortodocși ar fi siliți să-și părăsească Legea strămoșească, ceea ce, natural, nimeni nu o poate face. Dar oare prin unire nu cumva Românii ortodocși s'ar reîntoarce la adevărata lor lege strămoșească? Iată problema.

Ce înțeleg ortodocșii prin lege strămoșească, este oare ceea ce trebuie să se înțeleagă? Ei înțeleg credința pe care au impus-o cu silnicie Bulgarilor din veacul al VII, sau credința pe care au avut-o Românii din Ardeal dela năvălirea și schisma Bulgarilor, până la 1700? Dar oare aceasta este legea străveche a Românilor? Noi credem că legea strămoșească este aceea pe care au avut-o cei mai vechi strămoși ai noștri, legea pe care au primit-o întâia oară când se ivesc în zarea istoriei. Ca neam. Or, aceasta n'a fost schisma grecească, nici cea bizantină, nici ortodoxia luată în sensul de azi n'a fost religia răsăriteană, și nici în atârănare ierarhică cu Constantinopolul, ci a fost credința româ-

ruptă, pentru a-i învăța măestrile. Așa a luat ființă clădirea Gimnaziului industrial de azi, iar pentru orfane s'a cumpărat castelul dela Obreja.

Tot în cadrele acestui program, ar fi vrut să întemeieze și o școală de agricultură, pentru a ne da plugari luminați, pe care n'a putut-o realiza din cauza expropriilor, dar a înființat un curs de gospodărie casnică pentru fete, din care a răsărit Școala de me-naj, întâiu la Obreja, apoi la Blaj.

În cadrele aceluiaș program, cunoscând influența femeii în viața religioasă și morală, se gândește la reîncreștinarea poporului românesc prin femei, soții și mame. În acest scop trebuiau școli de fete model, în care educația o puteau face mai bine călugărițele. A creat deci Congregația de Surori „Sfânta Maria” și a clădit Institutul Recunoștinții, în care se vor adăposti trei școli: Liceul de fete, evoluat din vechea școală civilă de fete, Școala Normală de fete, Liceul comercial de fete, întemeiate de marele Arhiepiscop și Internatul școlilor secundare de fete. A adăugat o clădire nouă pentru școala normală de băieți și una pentru Școala comercială de băieți tot de el întemeiată. La Liceul de băieți a făcut clase paralele până în clasa ultimă, a pus piatra fundamentală pentru Seminarul român din Roma, a ridicat Seminarul teologic din Blaj la rangul de Academie. Și așa a crezut „Vasile Vodă” că oastea de cucerire a satelor și orașelor noastre putea să fie pregătită. Dar cine știe ce ar mai fi realizat dacă n'ar fi murit prea de timpuriu, acela care a declarat cu ocazia serbărilor din 3/15 Mai 1922, că „ar fi în stare mai bine să cerșească din casă în casă și din colibă în colibă pentru susținerea școlilor din Blaj, decât să le jertfească”. În felul acesta Mitropolitul Suciuc ne apare nu numai ca un mare cititor de școli pe care N. Iorga pe dreptul l-a numit „Vasile Vodă” al culturii românești, dar și ca un adevărat ziditor de neam.

4. În sfârșit Mitropolitul Suciuc a fost mare prin viața lui, publică și particulară, un mare luptător național, un caracter întreg și un mucenic adevărat al datoriei și al vieții. S'a expus la persecuții, luând parte activă la

cele mai grele lupte ale partidului național pentru eliberarea neamului românesc. S'a împotrivit cu toată dârzenia la încercarea guvernului unguresc de a introduce limba maghiară ca limbă de predare în școlile Blajului; a renunțat mai bine la beneficiile materiale ce i se ofereau, decât să tradeze cauza românească. De aceea acest guvern a șovăit să și dea asentimentul pentru el, în scaunul de mitropolit al Blajului.

Caracter întreg, tăiat în stâncă dintr'o bucată, Mitropolitul Suciuc era în stare să sară și în foc pentru adevăr și dreptate. Nimeni nu putea să-l abată dela principiile sale. După ce ai stat de vorbă cu el, știai de ce să te ții. Nu se mințea pe sine și nu mințea pe nimeni.

Martir al vieții și al datoriei, și-a implinit datoria cu o regularitate și scrupulozitate matematică, avându-și împărțit orarul zilei, până în cele mai mici amănunte. Chiar și în anii din urmă, când — bolnav de diabet și arterio scleroză — a trebuit să i se taie piciorul stâng până sub șold. De acum începe pentru el viața de mucenicie.

Omul făcut pentru luptă și pentru realizări pozitive, se închide de acum în o cameră cu un mobilier mai puțin decât modest: un pat cu o pătură de lână de pe Olt, o masă de birou veșnic îngrădătită de scrisori și cărți, 2 dulapuri de cărți, și încă o măsuță pe care mânca singur o amiază și o cină mai puțin decât frugale. Odată pe zi, și aceasta cu regularitate, era văzut cu trăsura la plimbare.

Totuși când o cereau interesele bisericii sale, ale clerului sau ale instituțiilor culturale din Blaj, își punea viața în primejdie și însoțit de un singur servitor mergea la București, la Regele pe la Miniștrii, în parlament, odată chiar până la Roma, la Papa, dela care a primit înalta apreciere de „un adevărat stâlp al Bisericii în răsărit”. După așa mucenicie de 10 ani, slăbindu-i și cordul, în 25 Ian. 1935 își dă sufletul, primind deslegarea ultimă din mâinile fostului său secretar Păr. Dr. I. C. Istea. Așa trăiește, fără să se plângă vreodată, Mitropolitul Suciuc, care la moartea lui a fost plâns de un neam întreg.

Acesta este Mitropolitul Suciuc, aceștia sunt arhierii Blajului, lumini care se consumă pe altarul bisericii și al neamului. Un neam recunoscător și demn nu poate trece cu vederea aceste vrednicii ale lor, fără să se facă vinovat de cel mai mare păcat al ingratitudinii. De aceea, astăzi când Biserica primește nemeritate lovituri, să jurăm cu toții de a ne strânge în jurul lor și de a ne face zid de apărare cu sufletele și cu trupurile noastre, ca să nu li-se poată profana memoria. Amin.

Pr. Ioan Popa

Spovedania Ducelui. Omul care, prin megalomania sa, a dus în cele din urmă Italia la dezastru, simțindu-se slăbit de boală, a chemat — după cum știe ziarul *Svenska Allehandan* — un preot, catolic, firește, căruia i-s'a spovedit. Numitul ziar mai aduce și amănuntul că un ziarist din Berna a oferit preotului respectiv suma de 10.000 (zece mii) de dolari să-i destăinuie păcatele lui Mussolini „Preotul însă a refuzat”.

În legătură cu acest caz d. Sandu Vornea scrie în cotidianul *Semnalul* dela București:

„E poate una din cele mai adânci taine ale firii omenești, această nevoie pe care o simt până și cele mai tari suflete, chiar și cei mai puternici conducători de popoare, de voința cărora depind la un moment dat destinele lumii, — să reflecteze, când văd că sfârșitul li se apropie, la o putere mai mare decât a lor, la o divinitate a cărei iertare și ocrotire o cer, în pragul întunecului de veci...”

Dar este mai impresionantă taina spovedaniei și *tăria unui caracter*, care nu vinde, orice sumă i s'ar oferi, secretul păcatosului ce i s'a mărturisit, în nădejdea că va găsi o ușurare pentru clipele lui din urmă și o iertare pentru crimele săvârșite. *Preotul care păstrează taina ce l-a fost încredințată, oricât de vinovat ar fi păcătosul, orice crime i-ar mărturisi acesta, va rămâne totdeauna un nobil exemplu ce va fi opus delațiunii și trădării.*

Într'o lume ca aceasta, în care ura dintre oameni face să curgă valuri de sânge, în care răzbunările, bârfirile și denunțurile se produc cu o ușurioță înspăimântătoare; când frate-

în limba și ritul și în atârănare ierarhică de Roma. Acest lucru ni l s, un savanții ortodocși români. „Terminologia creștină de origine latină, cu modificările proprii fonetice române, pune mai pe sus de orice îndoială că Românil au primit creștinismul în formă latină”. (D. D. Onciuc: *Papa Formosus în trad. Ist. în Omagiu lui T. Maiorescu*, Buc. 1900 p. 623). Același în altă operă istorică: „Până la creștinarea Bulgarilor (864) Românil de sub stăpânirea bulgară, au avut în biserică limba latină... cu episcopi latini și cu arhiepiscopul roman al Primei Iustiniane, subordonat Romei, limba bisericii era cea latină”. (Orig. *Principatelor Române*, Buc. 1899, p. 136) „El a fost propagat (creștinismul) în forma latină... Ca biserică latină sub supremația Romei” (D. Onciuc, *Românil din Dacia Traiană* Buc., 1902, p. 36).

„Nu se poate tăgădui că înainte de creștinismul bulgar a existat de fapt la români creștinismul latin, și că acest creștinism a fost înlăturat cu violență de către Bulgari, punând în locul lui ritul slav, liturghia slavonă în biserică romană” (N. Dobrescu, *Cursori de ist. bis. române, la Cernălanu, Bis. și Româanismul*, p. 35).

„Românil avură deci, înainte de a cădea sub Bulgari, o formă religioasă națională, creștinismul latin. De cum intrară sub stăpânirea bulgară, aceștia le impuseră ritul lor și

goniră din biserică lor pe cel latin”. A. D. Xenopol, *Ist. Rom. din Dacia Traiană*, v. I, p. 446).

„Prin Bulgari, și odată cu dâșii, noi am fost despărțiți de biserică romană... Așa ne-a fost fatalul destin al istoriei”. (D. Onciuc, op. cit. p. 631).

Unde i adevărul cu privire la legea strămoșească? Acolo unde-l ridică istoricii ortodocși: Legea strămoșească este religia romană și ritul roman. Ortodoxismul este o lege ce ni s'a impus ulterior, și astfel nu e a strămoșilor noștri, ci mai degrabă a dușmanilor noștri.

În fața adevărului nu sunt posibile decât două poziții hotărâte: îl recunoști ori îl negi. Teologii noștri ortodocși n'au luat nici una din aceste poziții: nici nu l-au recunoscut și nici n'au negat că doar el s'ar găsi în Tradiția Bisericii lor. Ei au tăcut și au lucrat, adică au numit adevărul greșală, iar greșala au numit-o adevăr. Pe românește: au modificat cărțile bisericești mai noi, eliminând din ele adevărul strămoșesc.

Să citim în *Euhologiul bogat* (edit. Buc. 1896 pg. 193) „Rugăciunea de iertăciune la mort” (a II): „Stăpâne, mult milostive, Doamne Isuse Hristoase... carele pe verhovnicul învățăcelilor și apostolilor tăi, Petru ai zidit biserică ta și i-ai dat lui cheile împărăției cerurilor”. Aci se numește Petru, verhovnicul apostolilor. Acum să cetim aceeași rugăciune în edit. V a *Euhologiului* de București, din

1926: „Stăpâne, mult milostive... carele curdarul tău ai binevoit a da *Sfinților tăi ucenici și apostoli, cheile împărăției cerurilor*...” Ați observat trecerea dela adevărul catolic la schimbarea ortodoxă, prin sacrificarea lui Petru? Operația de amputare a fost săvârșită și discutată în „*Sedintele sfântului Sinod din ses. de toamnă a anului 1913*”. (Buc. Tip. Cărților Bisericești 1914) cei ce doresc să cunoască desbaterile mai pe larg să le citească. Mitrop. Pimen găsește că s'au strecurat greșeli cu privire la primatul lui Petru. La fel susține V. Băcăoanul (pg. 19) M. Constantinul propune un text nou fără greșeli. Mitrop. Primat Konon e de altă părere: „Chestiunea ridicată aci despre verhovnicia s. Ap. Petru al cărui titlu pare că se cere a fi înlăturat, eu mă declar că nu pot fi de aceeași părere. *Cu toții știm oă S. Petru este numit verhovnic chiar de însuși Mănuitorul, să n'rupem cu tradiția Bisericii ortodoxe*”. (Op. cit. p. 26) vezi și Dr. V. Suciuc Teol. dogm. spec. vol. II edit. II, 1927, p. 307—311). Totuși nu s'a luat seamă, crezându-se că nu s'a rupt cu tradiția ortodoxă.

Bine zice Dr. A. Nicolescu: „În vremile din urmă observăm, că dispar textele dogmatice, referitoare la primatul român, din edițiile orientale ale cărților liturgice. Cu timpul se va spune că edițiile mutilate sunt cele autentice, iar textele autentice sunt falsifi-

pe frate se vinde; când nimeni nu șovăe atunci când e vorba să facă rău semenului său, dându-i în vileag greșelile și păcatele; când orice mărturisire imprudentă e speculată și devine o armă de șantaj în mâna altora, — discreția duhovnicului ex-ducelui Mussolini, oricât de fioroase ar fi păcatele acestuia, merită o subliniere, cel puțin pentru a pune în contrast această înaltă concepție despre secretul profesional, cu acele îndemnuri ce se făceau sub regimurile trecute, ca preoții să denunțe chiar și tainele spovedaniei, în chestiuni de ordin politic". (Sublinierile sunt ale noastre N. R).

Iraclie Porumbescu

— informator istoric —

Intregindu-ne spusele din articolul nostru *G. Sion și Bucovina* (în „Revista Bucovinei” An. I 1942, 303—304), unde noi, între cele două versiuni (a lui G. Sion una, și a lui Iraclie Porumbescu, alta) despre descălcarearea lui Aron Pumnul în Bucovina, o decretăm mai veridică pe cea a lui Iraclie Porumbescu, — reproducem astăzi următorul pasaj dintr-o scrisoare inedită¹⁾ a lui Constantin Morariu († 1927) către Iraclie Porumbescu:

Cred că veți fi primit cartea profesorului Sbiera despre Aron Pumnul²⁾. E foarte interesantă. Comitetul Societății³⁾ a hotărât să-i dea autorului mulțumită în scris. Eu am primit dela Dl. Sbiera un exemplar gratis, și după ce am citit cele două bucăți despre „Venirea lui Pumnul în Bucovina”, una de P. C. V.⁴⁾, iar cealaltă de G. Sion, m'am dus cu niște epistole la poștă. Întâlnindu-mă aici cu prof. Sbiera, și mulțumindu-i din toată inima pentru frumosul dar, îi spun între altele, cum am citit cele două bucăți amintite și nota⁵⁾

Note. 1) Din Muzeul — Porumbescu.

2) I. G. Sbiera: *Aron Pumnul, Voci asupra vieții și însemnătății lui*, Cernăuți 1889.

3) Societatea pentru Cultură din Cernăuți, oarecum „Astra” Bucovinei.

4) = Prea Cucernicia Voastră.

5) Nota lui I. G. Sbiera, ca autorii, fiind ambii în viață, să binevoiască a lămuri ei înșiși contradicțiile informațiilor lor.

D-Sale de sub bucata a doua. Profesorul Sbiera mi-a făcut observarea: „Eu, orișicum, cred că adevărul e pe partea păr. Porumbescu, pe când Sion a luat-o poeticeste!”.

Cernăuț în 10 Sept. 1889.

adânc devotat
C. Morariu

Rămâne însă ca să revizuiam acum rezerva a d-lui Teodor Bălan (*Activitatea refugiaților moldoveni în Bucovina 1848, Sibiu 1944*) față de informația istorică a lui Iraclie Porumbescu.

D-l T. Bălan (op citat, 3) opinează: „Despre uga⁸⁾ episcopului Iustin, Iraclie Porumbescu ne servește știri fantastice. După verificarea făcută cu ajutorul actelor oficiale austriace, ele s'au dovedit pe de-a'ntregu inventate”.

Dar presupusa contradicție între cele relatate de Ir. P. în schița *Un episod din 1848*⁷⁾ și între actul oficial austriac, prezentat de d. T. Bălan (op citat 110—111) s'ar explica, ultra-simplu, prin faptul că prima intrare în Bucovina a Episcopului Iustin s'a săvârșit (așa cum relatează Ir. P.) „în Iunie 1848”, prin punctul *Mihaileni* — iar la data actului oficial austriac: 12 Sept. 1848, Episcopul nostru (după ce avusese timp să se convingă de toleranța autorităților austriace față de „emigranții” moldoveni, reintra a doua oară în Bucovina prin *Bosanci* — aducând cu sineși și scriptele râvnite de satrapul Mihalache Sturza, um „die ihm als heilig anvertrauten Urkunden und Schriften zu retten” (= pentru a salva zapisele și scrisorile încredințate lui cu sfințenie). Și chiar din cărtuția d-lui Bălan putem bănuși de ce anume Episcopul Iustin, a doua oară, nu mai trece prin Mihaileni, ci prin sudul Bucovinei (Bosanci). Lămurirea ar putea veni din scrisoarea lui Constantin Hurmuzachi către Lascar Rosetti,

6) E vorba de refugiarea vrednicului Episcop Ieșean Iustin Crivăț de Edessa (acela care declara că „mai bine va suferi să i-se taie mâinile decât să iscălească” un act nemernic — cf T. Bălan, op citat 93) în Bucovina, la 1848

7) Cf Leonida Bodnărescu: *Scrierile lui Iraclie Porumbescu*, Cernăuți 1898, 97, 103.

scrisoare datată: „Dumbrăveni, 1848, Iulie 5/17”, în care cetim (Bălan, 97): „ich muss Dich bald sehen, aber nicht mehr in Mihaileni, denn die Cholera herrscht dort und man ist nicht so bequem, wie in Teschoutz” (= trebuie să te văd curând, dar nu la Mihaileni, fiindcă acolo băntuie holera și nu-i așa de 'ndemână⁸⁾ ca la Tișăuți).

E apoi o gravă scăpare din vedere în afirmarea (generalizarea!) d-lui T. Bălan că Ir. P. scrie „Dumitrache Mălinescu, în loc de Vasile Mălinescu” (6). Dacă în pag. 120 din *Scrierile lui Iraclie Porumbescu* în adevăr cetim: „Dumitrache⁹⁾ Mălinescu” — în schimb, nu uităm că în aceleași Scrieri, Ir. P. ne dă o întreagă schiță cu titlul *Vasile Mălinescu, fostul pe urmă Agă al Iașilor*, în care numele „Vasilică Mălinescu” e articulat de trei ori (în pag. 103 și 104).

Și cum apoi Muzeul—Porumbescu ne păstrează și o inedită scrisoare¹⁰⁾ a ofițerului Filipescu către Iraclie Porumbescu (datată: *Berlin*¹¹⁾ 6 Mai 1849), cu reflexe asupra unor împrejurări bucovinene, se pare că totuși „ofițerul Filipescu”, amintit de Ir. P. în Bucovina de 4 ori¹²⁾, a trecut și dânsul prin Bucovina — oricât de ritos ar declara d. T. Bălan: „N'au fost în Bucovina: C. Rolla, ofițerul Filipescu, Grigore Romalo și frații Golești. Despre Filipescu și Pomalo știm că la

8) Și refugiatul Gheorghe Radu trece în Bucovina prin — în adevăr — foarte îndemănosul Tișăuți de lângă Suceava, pentru a ajunge apoi în carantină la Bosanci — cf. Bălan, pag. 2.

9) Iar acest „Dumitrache” poate constitui și-o greșală de tipar, cum e, d. p., în pag. 120 din *Scrierile lui Iraclie Porumbescu*: „Iustin Ectessis”, în loc de: „Iustin Edessis” 101.

10) Vom studia-o cu alt prilej.

11) Cf T. Bălan, 9: „Unii refugiați țineau să activeze în centrele mari europene pentru problema Moldovei”. „În luna lui Aprilie 1848” Alecu Rusu „a plecat la Viena”. „În Iunie 1848, N. Dimitrescu a plecat la Dresda, iar Curius la Paris”.

12) Cf. *Scrierile lui Iraclie Porumbescu*: „ofițerul Filipescu” 120; „bună dimineața, d-le Filipescu” 122; „dar alții (dintre refugiați) mai săraci, între cari și un ofițer, o acceptară” (sc.: ospitalitatea Hurmuzacheștilor) 98; „Ofițerul care era cu noi, prinse a pipăi copacii și zise: Da, mergem spre Vest, că iată mușchiul copacilor, care-i totdeauna spre Nord, e de astă parte!” — 102

cări apusene”. (*Din trecutul Bis. Orientale*, Lugoj, 925, p. 82).

IV. Pozițiile actuale ale celor două Biserici, cu privire la Unire.

1. Teologii ortodocși nu vreau să audă de o unire cu Biserica Romei, fiindcă această Biserică ar fi lunecat dela adevăr.

Cât adevăr cuprinde această afirmație, din cele mai sus, oricine s'a putut convinge. Biserica catolică nu spune că Biserica ortodoxă n'ar avea adevărul; ea spune numai atât că teologii ei deși îl au, și-l cunosc, totuși fac ca și cum nu l-ar avea.

2. Ortodocșii nu se pot uni, ca nu cumva să-și piardă naționalitatea, fiindcă religia ortodoxă este națională și naționalizatoare. Catholicismul n'are naționalitate.

Dar întrebăm, care dintre popoarele catolice și-au pierdut din cauza acestei religii naționalitatea? Istoria spune cu totul altfel: că această credință, desvoltând virtuțile patriotice, a conservat naționalitatea. Chiar Români, prin unirea cu catholicismul, au ajuns la conștiința națională. „Și trebuie să știți, spune Ion I. G. Brătianu, că chiar descoperirea noastră națională ne-a venit de dincolo de peste Carpați, prin acei Români cari au fost trimiși la Roma, unde au învățat să fie Români” (în Parl. rom. la 4 Dec. 1881).

Apoi că ortodoxismul ar avea virtuți speciale de românizare, să ni se dea voie să

nu credem, fiindcă vedem că Bulgarii și Sârbii, deși sunt ortodocși, nu vedem în ce ar fi Români. Catholicismul, da, el nu are naționalitate, el este religie universalistă, nu etnologie sau politică; este peste națiune. O religie care ar avea ca menire naționalizarea, ar fi o foarte slabă cultură, dar nu religie.

În ce privește apoi unirea Bisericii ortodoxe cu Biserica unită, ea nu se poate realiza din motive speciale:

1. „Unirea dela 1700 s'a făcut din motive politice și nu religioase. Interesele casei habsburgice au pretins și pus la cale această unire care a desbinat unitatea neamului”.

— Admițând că s'a făcut din motive politice, deși actul unirii spune altfel, oare aceste motive interesează, ori ba, Adevărul? Noi credem că Adevărul contează. Iar dacă Adevărul se găsește în această Biserică, atunci ce importanță au motivele pentru care, sau prin care, am ajuns la el? De altă parte, nu vi se pare cu atât mai providențial acest act al unirii, când prin el, Dumnezeu a favorizat deodată, atât interesele noastre veșnice, cât și pe cele politice? Dumnezeu a folosit această cale — prin cele vremelnice, la cele veșnice — chiar dacă dușmanii noștri ar fi căutat să ne facă rău prin el. Părintele strămoșilor noștri a făcut să iese de aci un bine.

Dar chiar din punct de vedere politic, cine ar îndrăzni să spună ca Unirea dela 1700 n'a avut efecte salutare?

2. Românii uniți sunt mai puțini decât ortodocșii. E firesc deci și mai comod, ca cei mai puțini să revină la cei mai mulți. După filosofia Păr. Dr. D. Stăniloae: Dunărea se varsă în mare și nu marea în Dunăre.

Însă acest fel de a discuta o problemă atât de gravă nu e prea aproape de criteriile cetățeniei, și nici de ale gândirii creștine. Deoarece fiind vorba de unirea dintre biserică, nu interesează numărul — ca în politică, ci adevărul, pe cum spune și D-Sa. Nimeni nu va admite că o minciună dacă e susținută de către un milion de oameni, va deveni adevăr; pe cum, la fel, nimeni nu va nega că un adevăr s'ar transforma în minciună dacă nu va fi susținut din partea nimănui. Adevărul nu e în funcție de număr și nici de vot. — De altfel, nu e adevărat că uniții sunt catolici de rit grecesc? or, catolici fiind, și ca număr sunt mai mulți nu numai decât toți ortodocșii români, ci decât toți ortodocșii și protestanții din toată lumea. În ce privește ușurința sau comoditatea, aceasta de obicei servește minciuna, care este foarte comoadă; adevărul este greu și împreunat cu jertfe.

3. Mulți ortodocși stau departe de gândul Unirii cu Roma, fiindcă în acest caz ar fi siliți să aibe aceeași religie cu Ungurii — dușmanii noștri seculari. Or, cece ne desparte acum de Unguri, ori rămâne și pe mai departe, fiindcă prin unire nu ne-am schimba

